

RECENZIO „A KÁBÍTÓSZERKÉRDÉS ÉS BÖRTÖNÖK – A JELEN ÉS JÖVŐ KIHÍVÁSAI”¹ CÍMŰ KIADVÁNYRÓL

„A kábítószerkérdés és börtönök – A jelen és jövő kihívásai (Prison and drugs in Europe Current and future challenges)” című kiadvány 2022-ben jelent meg „A Kábítószer és a Kábítószer-függőség Európai Megfigyelőközpontja” (EMCDDA) gondozásában. A kötetet Linda Montanari, Luis Royuela, Ines Hasselberg és Liesbeth Vandam szerkesztette, mindazonáltal a kiadvány részfejezetekre oszlik, minden fejezet külön szerzői csapat munkájának eredménye. Hazai vonatkozásban kiemelendő Tarján Anna, az EMCDDA egyik tudományos elemzője, aki az egészségügyi válaszokra és az ártalomcsökkentésre irányuló fejezetek társszerzője.

Az egyes fejezetek részletes bemutatásától – még ha szakmailag igen fontos és érdekes témákat, illetve eredményeket is értenek – eltekintenek, jelen recenzióban a fontosabb, hazai szempontból is releváns eredményre szeretnék fókuszálni, szem előtt tartva a hazai büntetés-végrehajtás szakmai prioritásait és sajátosságait is.

Az EMCDDA – mint az Európai Unió egy önálló ügynöksége – európai szinten szolgáltat összehasonlítható információkat, adatokat és vizsgálatokat a kábítószerhelyzetről, illetve a kezelésben, megelőzésben érintett intézmények munkájáról. Európai Unió tagállamként Magyarország – és konkrétan a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága is – szintén évről évre szolgáltat adatokat az EMCDDA részére a Belügyminisztériumhoz tartozó Nemzeti Kábítószer Adatgyűjtő és Kapcsolattartó Központon keresztül.

Hazai szempontból a kiadvány relevanciáját az adja, hogy – amint a dokumentum már a bevezetőjében is rávilágít – a börtönpopulációban annak az előfordulási aránya, hogy valaki fogyasztott valaha élete folyamán kábítószer, sokkal magasabb, mint a társadalmi átlag. Azaz a fogvatartottak szerhasználati érintettsége és kockázata lényegesen nagyobb. Ahogy a kiadvány is leszögezi, a fogvatartottak magas szerhasználati kockázata magában hordozza annak valószínűségét is, hogy a fogvatartásuk alatt, illetve szabadulás után is megpróbálnak hozzájutni a kábítószerekhez, így a probléma megelőzi a fogvatartást és túl is nyúl annak falain. A kiadvány ennek megfelelően széles körben igyekszik körbejárni és több aspektust érintve bemutatni a témát, melyek közül

1 Prison and drugs in Europe – Current and future challenges

a fogvatartottak szerhasználatának általános jellemzőit, a börtönökön belüli kereslet, kínálat alakulását, illetve a kezelés és ártalomcsökkentés főbb elemeit szeretném a továbbiakban röviden ismertetni.

A szerfogyasztás jellemzői

A börtönökön belüli szerhasználat felmérésénél már az adatgyűjtés során találkozunk azzal a problémával, hogy nehéz összehasonlítható és valid adatokat kapni az egyes országokra vonatkozóan. Azonban a témával kapcsolatos vizsgálatok – így az EMCDDA felmérése is – azt igazolták, hogy a fogvatartottak esetén nem csak a valaha történt szerhasználat, azaz az életprevalencia érték lesz magas, de (nem meglepő módon) a szerfüggők aránya is. A kiadvány és a fogvatartottak szerhasználatára irányuló hazai vizsgálatok is azt igazolták vissza, hogy hazánkban is az európaihoz hasonló értékekkel számolhatunk, még ha a preferált szerek típusaiban meg is figyelhető eltérés².

Fontos azonban azt kiemelni, hogy az egyes országokban nagyon is eltérő lehet a szerhasználat jellege. Így míg számos közép- és északkelet-európai országban a szabadságvesztés előtti és utáni vénás szerhasználat okozott komoly problémát, addig más országokban eltérő jelenségek ütötték fel a fejüket, így például a magyarországi fogvatartottak között az új típusú pszichoaktív szerek előfordulása lett sokkal magasabb, a vénás szerhasználat és heroinfogyasztás pedig ehhez mérten nagyon alacsony előfordulást mutat még a börtönökbe való befogadáskori adatokban is.

A vénás szerhasználat eltérő mértéke kihatással van a komorbiditási kérdésekre is, így a HIV- és a hepatitiszfertőzés arányában is jelentős különbségeket találtak a kiadvány szerkesztői az egyes országok között, mely ennek megfelelően eltérő ártalomcsökkentési stratégiákat is implicál.

Kezelés és ártalomcsökkentés

A kiadvány értékét és széleskörű gyakorlati használhatóságát többek között az adja, hogy az egyes témák kapcsán széles vertikumban mutatja be a problémákra adott válaszokat is. Így a kezelési és ártalomcsökkentési stratégiák vonatkozásában arról is képet kapunk, hogy a szerhasználat börtönökön belüli kezelése mely felettes szervhez, minisztériumhoz tartozik, tehát szakpolitikai szempontból ki felel érte. A hazai gyakorlatot tekintve például szokatlannak tűnik, hogy nem a börtönöket egyébként felügyelő minisztérium, hanem elsődlegesen az egészségügyi tárca felel egy intézetben belüli kockázat és jelenlét kezeléséért. Mindemellett a kiadvány vonatkozó fejezete egy jó áttekintő keretet biztosít a fogvatartottak befogadásához (például a kockázatelemzéshez), a fogva tartás

2 Lásd: Somogyvári M. (2021) p. 107-137.

során felmerülő feladatokhoz és a konkrét végrehajtáshoz (például a vizelettesztekhez vagy a drogprevenációs részleg működtetéséhez), illetve a szabaduláshoz (például az utánkövetéshez) köthető szakmai beavatkozási irányokhoz is. Kifejezetten hasznosnak ítéltető az adatok feldolgozásának eredményeként született mátrix jellegű ábrázolás, melyben a beavatkozási eszközöket és az intézkedések meglétét (alkalmazását) jelölték az egyes országok esetében. Így egyben egy nagyon alapos, de mégis áttekinthető nemzetközi szakmai kitekintést nyújtottak a szerzők, amely a kiadványt használó szakmai szervek, kutatók, elemzők és más szakemberek számára is komoly segítséget nyújthat.

A kábítószeres börtönön belüli piaca és biztonsági aspektusai

A bv. szervezet szempontjából érdekes képet mutathat a börtönökön belüli kínálat – azaz a csempészs és kereskedelem – kérdése, illetve annak nemzetközi alakulása. Az európai börtönök tapasztalata nagyon hasonló a hazai helyzethez, azaz a leggyakoribb csempészési útnak a látogatás, a posta, a börtönök külső falain keresztüli ájtuttatás stb. bizonyult, kiegészítve az újabb technológiai kísérletezéssel, mint például a drónok használatával. Érdekes megállapítása volt a kiadványnak, hogy a telefonok és a kábítószeres csempészése jellemzően kéz a kézben járó jelenség.

A kereskedelem és a kínálat jellegét bemutató fejezet arra is felhívja a figyelmet, hogy a börtön zárt intézeti sajátosságai egyedi üzleti és elosztási módozatokat termelnek ki. Ez jelenti egyrészt az elosztási láncot, illetve azt a jelenséget is, hogy a kereskedők, „dealerok” sokszor szívességgért, vagy egyéb javakért adnak el kábítószer, gyakran tudatosan adósságszpirálba hajtva a többi fogvatartottat. A kábítószerért való ellentételezést gyakran nem is a börtön falain belül, hanem azokon kívül szükséges rendezni, és a hozzátartozók a szabad életben bonyolítják le a kifizetést, hiszen a fogvatartottnál jellemzően nem lehet készpénz. Szintén fontos megállapítás volt a kábítószer és az erőszak összefüggése, mely azonban a börtönök jellegéből fakadóan könnyen eszkalálódhat is.

Ahogy az a kiadványban, és több szakmai irodalomban is megjelenik, a szerhasználati kereskedelemnek több szintje van (nem automatikusan jelenik meg minden csereaktus mögött a szervezethez), azonban jellemzően mindenhol megtalálható a kábítószeres csempészésének és árusításának ezen legmagasabb, szervezett szintje is, mely ráadásul viszonylag gyorsan tud reagálni a bv. szervek által lassan és bürokratikus módon működtetett biztonsági intézkedésekre, jogi szabályozásokra és általában a kínálatcsökkentés eszköztárára, így különösen magas szakmai kockázatot jelentve a büntetés-végrehajtás biztonságára.

Összegzés

A kiadvány véleményem szerint hiánypótló tudományos és szakmai értéket képvisel a különböző nemzetek büntetés-végrehajtási rendszerei számára, hiszen nemcsak a legújabb adatokkal és trendekkel ismerteti meg a téma iránt elkötelezett szakembereket és érdeklődőket, hanem kézzelfogható segítséget, szakmai iránymutatást is nyújt az egyes gyakorlatok ismertetése által. Olvasva és rendszeresen követve a kiadványban szereplő kábítószer-használattal kapcsolatos kérdéseket, problémákat és megoldásaikat, számos fontos kapcsolódási pontot lehet találni a hazai legfrissebb kutatási eredményekkel is, így mindenképpen érdemesnek találom követni a kiadvány tartalmát annak érdekében, hogy a hazai szakmai munkát is a legfrissebb eredmények fényében lehessen alakítani.

Felhasznált irodalom

Prison and drugs in Europe – Current and future challenges. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2022, Publications Office of the European Union, Luxembourg

Somogyvári Mihály (2021): A kábítószer-kérdés vetületei a börtönökben. Interdiszciplináris Drog szemle, 2(4), 107-137.

